

กับเศรษฐกิจ

■ ศ.ดร.พีริยา พลพิรุฬห์

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ
 และวิทยาลัยนานาชาติ
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 www.econ.nida.ac.th;
 piriya.pholphirul.blogspot.com

ผมไม่มีโอกาสเข้าร่วมอภิปรายงานประชุม Round Table on Human Resource Development จัดโดยสถานทูตญี่ปุ่นร่วมกับเครือ Nation การประชุมได้รับความสนใจจากผู้เกี่ยวข้องในระดับ Super High Profile ของทั้งฝั่งไทยและฝั่งญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก การอภิปรายมีสองเวที เวทีใหญ่ High Figure กับเวทีเด็ก (โดยผมอยู่เวทีเด็ก) ผู้เข้าอภิปรายทุกคนจบวิศวกรรมศาสตร์ น่าจะมีผมคนเดียวที่ไม่ได้จบวิศวะและไม่เคยทำงานอะไรที่เกี่ยวข้องกับวิศวะเลย (มีก็แค่พอจบวิศวะและมีเพื่อนที่เรียนวิศวะบ้าง)

วัตถุประสงค์ของการประชุมก็คือ ต้องการที่จะหาทางออกร่วมกันในการที่รัฐบาลญี่ปุ่นจะผลักดันให้ประเทศไทยเป็น HRD Hub ของอาเซียน โดยประเด็นหลักในการพูดคุยก็คือ บริษัทญี่ปุ่นที่ทำธุรกิจอยู่ในประเทศไทยกำลังขาดแคลนวิศวกรอย่างรุนแรง ทั้งความขาดแคลนเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยสรุปสิ่งที่ทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันก็คือ

1. ประเทศไทยขาดแคลนทั้ง Practical Engineer และ Innovative Engineer โดยกลุ่ม Practical Engineer นี้ จะรวมไปถึงช่างเทคนิคที่จบด้วยวุฒิอาชีวศึกษาด้วย โดยปัญหาก็คือประเทศไทยยังคงเรียนจบกันในสายช่างน้อยมาก ส่วนที่จบมาด้วยวุฒิปริญญาตรีก็มีทักษะในระดับเป็นแค่โพร์แมนไม่ถึงขั้นจะเป็น Innovative Engineer ได้ ซึ่งตรงนี้จะกลายเป็นอุปสรรคต่อเศรษฐกิจไทยในระยะยาวที่จะไม่มีการสร้างนวัตกรรมในการขับเคลื่อนประเทศ

2. บัณฑิตที่จบด้วยวุฒิวิศวกรรมศาสตร์จำนวนมากเลือกที่จะไม่ทำงานเป็นวิศวกร แต่เลือกที่จะเรียนต่อในสายบริหารธุรกิจหรือการเงิน และเลือกทำงานในภาคการเงิน งานที่ปรึกษา หรือสาขาบริหารอื่นๆ ที่มีผลตอบแทนสูงกว่า จนไปถึงการเป็นเจ้าของธุรกิจส่วนตัวและทำบริษัท Start Up ในขณะที่วิศวกรจำนวนมากที่ทำอยู่ พอทำได้สักพักก็ลาออกไปทำสาขาอื่น

3. งานของวิศวกรในทางปฏิบัติจริงต่ำกว่าสิ่งที่บัณฑิตที่จบคาดหวังไว้ วิศวกรที่จบมาโดยรวมคุณภาพ

ถือว่าพอใช้ แต่พอทำงานจริงกลับไม่มีโอกาสในการสร้างสรรค์งานที่ตัวเองใฝ่ฝันไว้ แต่เพียงการทำตามระบบงานที่มีอยู่เดิม ไม่มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงระบบ ไม่มีโอกาสได้คิดอะไรต่อยอดทำให้วิศวกรเหล่านั้นมองว่างานที่ทำอยู่ไม่มีความท้าทาย

4. การทำงานเป็นลูกจ้างวิศวกร โดยเฉพาะในบริษัทญี่ปุ่นที่คนไทยไม่มีโอกาสได้ขึ้นในตำแหน่งสูง และยังยึดถือตามระบบอาวุโส (Seniority) กลับเป็นปัญหาสำคัญที่วิศวกรไทยจะไม่เลือกทำงานในบริษัทญี่ปุ่นเหมือนในอดีต โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความก้าวหน้าเร็วๆ ไม่ชอบระบบอาวุโส และต้องการงานที่ท้าทายมีอิสระทางความคิด

5. วิศวกรเป็นอาชีพที่แปรผันตามเศรษฐกิจ โดยขึ้นอยู่กับระดับการลงทุนและนวัตกรรมของประเทศ เช่น วิศวกรรมสาขาโยธาได้รับความนิยมสูงในช่วงปี 1985-1997 ที่เรามีการลงทุนสูง ในขณะที่วิศวกรรมสาขาคอมพิวเตอร์ได้รับความนิยมในช่วงปี 2000 จนในปัจจุบันที่เป็นยุคของความคิดสร้างสรรค์และ Start Up วิศวกรการผลิตแทบไม่ได้รับความนิยม แต่กลับเป็นสาขาทางนิเทศศาสตร์หรือการออกแบบ วิศวกรกลายเป็นอาชีพที่ดูไม่เทเหมือนในอดีต

6. วิศวกรยังมี Career Track ที่ไม่ชัดเจน โดยอาจเริ่มต้นจากวิศวกรระดับ Junior ไปจนถึง Senior แต่หลังจากนั้นยังไม่มียุทธศาสตร์การก้าวหน้าที่ชัดเจน ดังนั้นวิศวกรจึงเลือกที่จะเรียนต่อสายบริหารที่มีโอกาสได้ก้าวหน้ามากกว่า

ได้มีงานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลการสำรวจกำลังแรงงาน (Labor Force Survey) จากงานวิจัยของผมเองและจากท่านอื่นๆ สรุปว่า

1. วิศวกรรมศาสตร์ยังคงเป็นสาขาที่เด็กเรียนเก่งเลือกเรียน โดยดูได้จากคะแนนการสอบเข้า สาขานี้มีคนสำเร็จการศึกษามากกว่าความต้องการในตลาด แต่ที่ตลาดเกิดความขาดแคลนอาชีพวิศวกรก็เพราะบัณฑิตวิศวะเหล่านั้นเพียงแค่อายุ 40 ที่เลือกทำงานเป็นวิศวกร ที่เหลือไปทำงานในสาขาอื่นๆ

2. ถึงแม้ว่าจะมีคนเลือกทำงานในอาชีพวิศวกรน้อยเพียงร้อยละ 40 แต่ก็ยังสูงกว่าผู้สำเร็จในสาขาวิทยาศาสตร์อื่นๆ เช่น วิทยาศาสตร์กายภาพ

คณิตศาสตร์ หรือคอมพิวเตอร์ที่ล้นประสบปัญหา Mismatch นี้เหมือนกัน

3. อาชีพวิศวกรมีผลตอบแทนของรายได้ (Wage Premium) มากกว่าอาชีพอื่นๆ อยู่ประมาณร้อยละ 25 และสูงกว่าสาขาสังคมศาสตร์โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 40 แต่อย่างไรก็ดี เมื่อมีประสบการณ์ทำงานนานขึ้น รายได้ที่ได้รับยังต่ำกว่าตำแหน่งผู้จัดการในระดับกลาง (Middle Manager) ประมาณร้อยละ 30 จึงส่งผลให้วิศวกรมีแรงจูงใจเพื่อเปลี่ยนสายงานเพื่อให้ได้รับตำแหน่งและรายได้สูงขึ้น ดังนั้นรายได้ที่สูงนี้ยังไม่สูงพอในสายตาของวิศวกรรุ่นใหม่

4. ปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งก็คือมีสัดส่วนถึงร้อยละ 60 ของวิศวกรที่มองว่างานของตัวเองเกิดความไม่สอดคล้องทางการศึกษาในแนวดิ่ง (Vertical Mismatch) หรือพูดง่ายๆ ก็คือ วิศวกรเห็นว่าตนกำลังทำงานต่ำกว่าวุฒิที่ตัวเองเรียนมา ซึ่งสะท้อนถึงการที่วิศวกรเห็นว่างานของตนได้ใช้ทักษะเพียงเบื้องต้นและไม่มีความท้าทาย

5. วิศวกรที่จบสาขาวิศวกรรมศาสตร์โดยตรงในระดับอุดมศึกษาสูงๆ (ปริญญาโทและปริญญาเอก) มีความน่าจะเป็นในการเลือกประกอบอาชีพเป็นวิศวกรมากกว่าวิศวกรที่จบระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งสะท้อนถึงโอกาสในการขาดแคลนวิศวกรในระดับล่างมากกว่าระดับบน

ในการแก้ไขจะทำอย่างไรให้วิศวกรมีความรู้ความสามารถสูง เลือกที่จะเป็นวิศวกรจึงเป็นโจทย์ท้าทายที่ต้องการความร่วมมือทั้งกับภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา การสร้างระบบสหกิจศึกษา เปิดโอกาสให้มีการฝึกงานระหว่างเรียน ปรับปรุงระบบ HR ให้เหมาะกับคนรุ่นใหม่ กำหนดงานที่ท้าทายความสามารถ และพัฒนาทั้ง Practical Engineer และ Innovative Engineer ควบคู่กันไปจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ครับ

ในท้ายที่สุด คุณสุทธิชัย หยุ่น ได้ถามน้องที่เพิ่งจบวิศวะมาใหม่ๆ ว่า “คุณคิดว่าถ้าไปจับสวาแข่งกับหมอแล้วบอกสวาว่าเป็นวิศวกร คุณคิดว่าจะจับสวาติดหรือไม่?” ไม่น่าเชื่อคำตอบของน้องคนนั้นก็คือ “ผมคิดว่าไม่ อย่างไม่หมอกก็เท่าๆ” ฟังแค่นี้ก็จบแล้วครับ ๒๓